

e-ISSN: 2148-0494

derglabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2, 8:565-587

Geliş Tarihi: 29.07.2020

Kabul Tarihi: 29.11.2020

Araştırma Makalesi

Doi: <https://doi.org/10.33931/abuifd.775514>

Üniversite Öğrencilerinin Cin Algısı: Giresun Üniversitesi Örneği

Mustafa Tunçer*

Öz

Normal şartlar altında insanların duyu organlarıyla tespiti mümkün olmayan ve metafizik âlemin en gizemli varlıklarından olan cinlerin mahiyeti, yaşayış tarzları insanların hep merakını celp etmiştir. Fizikî bir bünyeye sahip olmamaları, duyu organlarıyla algılanamamalarından dolayı kimi insanlar onları inkâr etme yolunu seçerken, kimi insanlar da ayet ve hadislerin bu konuya dair bilgilendirmesi sayesinde bu dünyanın bir parçası olduklarını ve insanlar gibi yaşamsal fonksiyonlarını sürdürdüklerini kabul etmektedirler. Bu çalışmanın amacı yükseköğretimde din eğitimi alan öğrenciler ile din eğitimi almayanlar arasındaki cin algısının tespitini yapmaktır. Araştırmanın örneklemini Giresun Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi ile Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 494 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Cin Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Bu çalışmada toplanan verilerin analizi neticesinde özetle şu bulgulara ulaşılmıştır. Cinlerin varlığı, Allah'a karşı sorumlu varlıklar olduğu konusunda dini eğitim almayan öğrencilere göre din eğitimi alan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık söz konusudur. Aynı gruplar arasında cin-insan iletişimi, cinlerin insan iradesine etkisi konusundaki görüşler arasında ise benzerlik vardır. Cinsiyet değişkenine göre de kız ve erkek öğrenciler arasında cinlerle ilgili bilgi, varlık ve etkileşim boyutundaki görüşler açısından büyük ölçüde yakınlık mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Cin, Metafizik, Kur'an'da Cin, Cin Algısı.

University Students' Perception of Demons: Sample of Giresun University

Abstract

Demons, which cannot be detected by the sensory organs under normal circumstances and which are some of the most mysterious beings of the metaphysical realm, have always appealed to people's curiosity due to their nature and lifestyle. While some people choose to deny demons because they do not have a physical body and cannot be perceived by human sensory organs, some people, thanks to the information provided by the verses and hadiths, accept that they are

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tefsir Anabilim Dalı, mustafatuncer061@hotmail.com

ORCID ID 0000-0003-1415-6682

part of this world and maintain their vital functions as human beings do. The aim of this study was to determine the perception towards demons of students who receive religious education in higher education and those who do not receive religious education. The sample of the study consisted of 494 students studying at the Faculty of Islamic Sciences and Faculty of Education at Giresun University. "Demon Perception Scale" was used as data collection tool in the study. As a result of the analysis of the data collected in this study, the following findings were reached in summary. There is a significant difference in favor of students who receive religious education compared to students who do not receive religious education in terms of demons being entities that are responsible to Allah. There is a similarity between the groups regarding their view of demon-human communication and the influence of demons on human will. According to the gender variable, there is a significant similarity between the genders as to their views on knowledge, existence and communication with demons.

Keywords: Tafsir, Demon, Metaphysics, Demon in the Qur'an, Perception of Demons.

Giriş

Yüce Allah'ın yarattığı âlemler içerisinde sayısız varlıkların mevcudiyeti muhakkaktır. Bunlardan kimisi görülebilen varlıklar iken, kimisi insanın duyu organlarına hitap etmeyen ya da müşahede edilemeyen yapıya sahiptirler. Şüphesiz her insan bu varlıklardan duyu organlarıyla kavradıklarını inkâr edemezken, bazı insanlar söz konusu duyu organlarının kapsama alanına girmeyen bu tür metafizik varlıkları kolayca inkâra kalkışıp reddedebilmektedir. Dolayısıyla insanların metafizik varlıklara inanç açısından aynı düşünceye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

Aslında metafizik özelliği bulunan varlıklar insanoğlunun genel ilgi alanına girmese de bazı kişiler için oldukça dikkat çekici ve merak uyandırıcı bir özelliğe sahiptirler. Tarihin her döneminde bu durum geçerli olduğu gibi günümüzde de bazıları için oldukça cazibeli bir alan hüviyetini korumaktadır. Bu varlıklar melekler, cinler ve şeytanlardır. Bizim buradaki ilgi alanımız cin ve şeytanlar olacaktır. Cin ve şeytan arasında benzer özelliklerinin fazla oluşundan dolayı özel durumlar hariç bundan sonraki isimlendirmelerde daha çok "cin" ya da "cinler" şeklinde kullanılacaktır.

Cinler, gerek tarihsel süreçte gerekse günümüzde ya varlığı tamamen inkâr edilmiş ya Kur'an'ın tarif ettiği şekliyle doğru bir şekilde algılanmış ya tanrısal bir güç olarak inanılmış ya da asli varlıklarının dışında başka bir varlık olduklarına hükmedilmiştir.

Cinlerin mevcudiyetine ve nev-i şahıslarına münhasır bir yapıda olmalarına ilişkin klasik müfessirler arasında olumsuz bir yaklaşım içinde olanlara pek rastlanmaz. Ancak modernist tefsir ekolüne mensup müfessirler ve çağdaş bazı âlimler arasında Kur'an'ın çeşitli surelerinde dile getirilen ve cinlerin mahiyeti veya eylemleri üzerinden onları asli yapılarının dışında başka varlıklara izafe etme çabaları gündeme getirilmektedir.

Cin ve aynı türden varlık olan şeytanlarla ilgili yazılan birçok müstakil eser vardır. Bunlardan en dikkat çekici olanları, Muhammed eş-Şiblî'nin (ö. 769) "*Akâmü'l-mercân fî ahkâmi'l-cânn*", Ömer Süleyman el-Eşkâr'ın "*Âlemü'l-cin ve şeyâtîn*", Ali Osman Ateş'in "*Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler-Büyü*", Mustafa Tunçer'in "*Kur'ân'da Cin ve Şeytan*" adlı eserleridir. Kitap türü olan bu eserlerin dışında makale tarzında yazılan eserlerden de birkaçı şunlardır: İlyas Çelebi'nin "*Kur'ân-ı Kerim'de İnsan-Cin Münasebeti*", Şaban Ali Düzgün'ün "*Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız*", Hayati Aydın'ın "*Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak*" adlı eserinde cin ve şeytanlar, farklı bir bakış açısıyla ele alınmış ve özgün varlıklarının dışında daha çok yabancı ve tanınmamış varlıklar olduklarına dair görüşler üzerinde durulmuştur. Halil İbrahim Özasma'nın "*Cin Algısı Ölçeği: Gerçeklik ve Güvenirlik Çalışması*" adlı makale ise bu alanda hazırlanmış ilk ölçek hüviyetindedir. Bizim bu çalışmamızda da bu ölçek kullanılmıştır. Bu alanda saha çalışması olarak sadece Turgay Şirin'in "*Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları*" adlı makalesinden söz edilebilir. Bu çalışma 2006 yılında İstanbul'un Üsküdar ve Beyoğlu ilçelerinde yaşayan değişik demografik özelliklere sahip 217 kişilik örneklem üzerinde uygulanmıştır. Bu makalenin dışında cinlerin varlığı ve insanlarla etkileşimi konusunda başka bir saha çalışması tespit edemedik.

1. "Cin" İfadesinin Etimolojik Tahlili

"Cin" kelimesi Arapçada "örtmek, gizlemek, gizli kalmak" anlamında "c-n-n" kökünden türemiş ve duyu organlarına saklı kalan, algılanamayan gizli ve ruhanî varlıklar için kullanılan bir isimdir. Aynı kökten türemiş ve daha çok mecazî olarak bazı nesnelere için isim veya sıfat olarak kullanılan kelimeler de mevcuttur. Örneğin insanı arkasında sakladığı için kalkana "cünne", görünmediği, rahimde örtülü olduğu için anne karnındaki çocuğa "cenin", ağaçların gizleyip örttüğü bahçeye "cennet", göğüs tarafından örtüldüğü için kalbe "cenan", akli örttüğünden dolayı deliliğe "cinnet" kavramları bunlardan bazılarıdır.¹ Terim olarak cin, duyularla kavranamayan, insanlara benzer şuur ve iradesi bulunan, Yaraticının emir ve yasaklarına uygun davranmakla sorumlu tutulan ve mümin ile kâfir şeklinde iki sınıftan meydana gelen varlık türü demektir.²

Cinin atası ve çoğulu³ olarak ifade edilen "cânn" kavramı Kur'ân'da iki yerde "yılan"⁴ beş yerde de "cin"⁵ anlamında kullanılmaktadır.

¹ Ebû Mansûr İsmail b. Hammâd el-Cevherî, "cnn", *es-Sihâh tâcü'l-lüğe ve sıhâhi'l-arabiyye*, thk. Ahmed Abdülgafur Atar (Beyrût: Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn, 1979), 2093-2095; er-Rağîb el-İsfahânî, "cnn", *Müfredâtu elfâzi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân Dâvûdî (Dimeşk: Dârü'l-Kalem, 1423/2002), 203-204.

² M. Süreyya Şahin, "Cin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 8/7.

³ Cemâluddîn Muhammed İbn Manzûr, "Cin", *Lisânü'l-Arab* (Beyrût: Dâru Lisâni'l-Arab, ts.), 1/517.

⁴ en-Neml 27/10; el-Kasas 28/31.

⁵ el-Hicr 15/27; er-Rahmân 55/15, 39, 56, 74.

Batılı alimlerden bazıları cin ifadesinin “genie” veya “genius” kelimelerinden Araplara geçtiğini iddia etmişlerse de Müslüman âlimler bu kelimenin Arapça olduğu hususunda ısrarcı davranmaktadır.⁶

Rağib el-İsfahânî bu varlıklara; tamamı iyi olan melekler, tamamı şerli olan şeytanlar ve hem iyileri hem de şerlileri bulunan cinler de dâhil olmak üzere tüm ruhanî varlıklara lügavî anlamından hareketle “cin” adını verse de⁷ özellikle “melekleri bu kapsamın dışında tutmak gerekir. Zira Hesap günü toplanma esnasında meleklerle Allah’ın, “*Bunlar size mi tapıyorlardı, sorusuna; “Sen yücesin, bizim velimiz (koruyucumuz) onlar değil, sensin. Hayır, onlar cinlere tapıyorlardı, çokları onlara inanıyorlardı,”* (Sebe’ 34/40-41) şeklinde verdikleri cevaptan meleklerin cin olmadıkları anlaşılmaktadır. Her iki grubun yaratılış maddelerinin farklı olması da⁸ bu görüşü teyit etmektedir.

2. Cinlerin Özgün Bir Yapı Olarak Varlık Konusu ve Temel Özellikleri

2.1. Varlığına İlişkin Tartışmalar

İslâm öncesi semavi dinlerde insanın algı ötesinde kalan varlıklardan cin ve şeytanın varlığı açık ve seçik kabul edilmekteydi.⁹ Şeytanın cennetten kovulduğu,¹⁰ cinlerin başına geçtiği,¹¹ bazı Yahudilerin cinlere kurban kesmek suretiyle tapındıkları,¹² Firavun ve adamlarının Hz. Mûsâ’ya cinlenmiş anlamında “mecnun” dedikleri¹³ gibi bu konuya dair pek çok husus Yahudilerin kutsal metinlerinde açıkça dile getirilmektedir.

Cin ve şeytan konusu Hıristiyanların kaynaklarında da çok daha geniş yer almaktadır. Cinlerin insanların içine girdikleri,¹⁴ cinlere tutulanların bazı hastalıklara yakalandıkları,¹⁵ Hz. İsa’nın cinlenmiş hastaları hem kendisinin tedavi ettiği hem de bu yetkiyi bazı havarilerine verdiğiğine ilişkin bilgiler¹⁶ ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır.

Cahiliye Araplarında da cinlerin varlığına olan inanç oldukça yüksek olup onların çoğunluğu, cinleri çok üstün varlık olarak görmekte hatta kimileri de onlara

⁶ Şahin, “Cin”, 8/5.

⁷ İsfahânî, “Cin”, 204.

⁸ “Cinni de halis ateşten yarattı,” (Rahmân 55/15) “Melekler nurdan, cinler alevli bir ateşten ve Âdem de size tarif edilen (topraktan) şeyden yaratıldı.” Bk. Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmi'u's-sahih*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981). “Zühd”, 10/60.

⁹ Bk. *Kitâb-ı Mukaddes* (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2016), Tesniye 32/16-17; Mezmurlar 106/35-37; I. Korintoslulara Mektup 10/20; Vahiy 9/20; Yakub’un Mektubu 2/19-20.

¹⁰ Eyub 1/2.

¹¹ Vahiy 12/7 vd.

¹² Tesniye 32/16-17.

¹³ ez-Zâriyât 51/38-39.

¹⁴ Matta 12/22-28.

¹⁵ Matta 12/22.

¹⁶ Matta 12/22, 28, 9/32, 10/1, 4/24, 17/14-20; Luka 2/14-15; Luka 9/37-42, 10/17; Markos 16/9, 1/34; Luka 8/27-39.

tapmaktaydılar.¹⁷ Kimi zaman da korkularından emin olmak için onlara dua ederdi.¹⁸ Öyle ki, birçok Arap şairinin yanlarından ayrılmayan bir cin ve şeytan tasavvuru, İslâmî dönemde de uzun zaman devam etmiştir. Nitekim meşhur şairlerden Cerir (ö. 729), Farazdak (ö. 732) kendi şeytanlarının varlığından söz etmişlerdir.¹⁹

Cinlerin varlığı İslâm'da vahiy aracılığıyla kesin olarak ortaya konmuş olmasının yanı sıra akıl da bu varlıkların mevcudiyetlerini imkânsız görmez. Ayrıca Hz. Peygamber'den (sav) de onların varlıklarına,²⁰ kul olma vasıflarına²¹ ve yeryüzünde barındıklarına²² ilişkin haberler geldiğine göre mevcudiyetleri konusunda herhangi bir tereddüde mahal kalmamaktadır. Varlıkları, özellikle Kur'ân ayetleri ile sabit olduğundan onları inkâr edenlerin küfrüne hükmedilir. Kelâm âlimlerinin bazıları cinleri maddi cevherlerden oluşan varlıklar olarak görürken, bazıları da gayri maddi cevherden oluştuklarını ifade ederler. Hayat için bünyeyi şart koşan Mu'tezile âlimleri ise cinlerin basit cisimlerden ibaret olduğunu benimsemişlerdir.²³

Yaşadığımız âlem içerisinde her varlığın bilimsel verilerle ispat edilmesi, anatomik yapısına dair her türlü inceliklerinin bilinmesi mümkün değildir. Bu varlıklardan kimisi fiziksel alana ait insan, hayvan, bitki gibi somut verilerden oluşurken, kimisi de metafizik alanda ruh, melek, cin gibi tamamen mevcut teknolojik malzemelerin tespit imkânından uzak varlıklardır. Bilimsel verilerle ortaya konamayan veya insan aklıyla kavranması oldukça güç olan varlıkların tarifi zor diye reddedilmesi ya da başka varlıkların adı olabileceği gibi te'vil yoluna gidilmesi doğru bir yaklaşım olmasa gerektir. Aslında herhangi bir şeyin var olduğunu bilmemek veya hissedememek o şeyin yokluğunu gerektirmediği gibi anlamlı ve mantıkî de değildir. Bir başka ifadeyle bir varlığın çıplak gözle görülememesi o varlığın bu âlemde mevcut olmadığına delil olamaz ve bu tür varlıkların fark edilememesi hiçbir şartta kendilerinin varlığını reddetmemiz için uygun bir gerekçe teşkil edemez. Söz konusu bu tür varlıkların tespitinin imkânsızlığı ya bu varlıkların kendi yapısal hususiyetlerinden veya bizim kavrayışımızdaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

¹⁷ "Cinleri Allah'a ortak koştular." (el-En'âm 6/100) "Hayır, onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Onların çoğu cinlere inanıyordu." (Sebe' 34/41.)

¹⁸ "Ey bu vadinin en üstünü! Ben senin emrinde bulunan sefihlerin şerrinden sana sığınyorum," derdi. Bk. Takiyyuddin Ahmed b. Halim İbn Teymiye, *Mecmû'u fetâvâ*, cem ve tertib, Abdurrahman b. Muhammed el-Asimî (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1991), 19/33.

¹⁹ Mehmet Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan İnancı ve Anlayışı* (Konya: Palet Yayınları, 2018), 81.

²⁰ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), "Tahâret", 18.

²¹ Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), "Cum'a", 1071.

²² Ebû Dâvûd Abdullah b. Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Tahâret", 29.

²³ A. Saim Kılavuz, "Cin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 8/9.

Varlıkların görülme imkânından uzak olması bizatihi yokluklarını gerektirip gerektirmediği meselesi tartışmalı bir konudur. Bu temel sorunun cevabı verilebildiği takdirde konu çok daha iyi anlaşılabilir. Bazılarının iddia ettiği gibi “varlıkların görülememesi onların yokluğunu ifade eder” hükmünü benimsemek hiç de makul değildir. Söz gelimi, gözle görülemeyen rüzgârın ve havanın varlığı, görmediğine inanmadığını söyleyenler tarafından da kabul edilmektedir. Havayı görememek, onu oluşturan oksijen, azot, karbondioksit gibi gazları da görememek anlamına gelecektir. Oysa bu gazları hiç kimse inkâr edememektedir.²⁴ Benzer şekilde ışığın kaynağı olan elektriğin, soba ısısının ve her insanın sahip olduğu hafızasının da görülememesine rağmen varlığı reddedilememektedir. Şu bir hakikattir ki, mevcut fiziki âlemin ardında bilinmeyen, hissiyatın kapsama alanı dışında kalan muazzam bir metafizik âlem söz konusudur.²⁵

Kur’ân birçok yerde insanların kavrayamadığı alana bir başka ifadeyle gayb âlemine gönderme yaparken Allah, pek çok yerde tüm âlemlerin rabbi olarak zikredilir. Bu ifadelerde çoğul formunun geçmiş olması bizim kavrama alanımıza giren ve müşahade ettiğimiz dünyanın yanı sıra başka dünyaların da olduğunu sarıh bir şekilde gösterir. Ayrıca bu dünyaların bizimkinden çok daha farklı yapıda etkileşimde bulunan ve muhtemelen birbirlerinin alanlarına geçen başka çeşit hayat tarzlarının olduğuna da işaret eder. Şu halde biyolojik yaşam tarzları bizim yaşam tarzımızdan neredeyse farklı olan başka canlı türlerinin bulunduğunu tasavvur ettiğimizde, bizim kapasitemizin onlarla ancak çok istisnâî durumlarda bağlantı kurabileceklerini düşünmemiz, mantık sınırları içinde kalan bir durumdur. Aslında cinleri görülmez varlıklar olarak tanımlamanın gerekçesi bu olsa gerektir.²⁶

Maddi olmayan varlıkların mevcudiyeti ya Allah’ın bildirdiği sınırlılıklarla ya da zihinsel algılayabilme ölçüsünde kavranabilmektedir. Bu varlıkların ruhsal veya madde ötesi varlık olmaları idrak edilmelerine engel teşkil etmektedir ve fizik yasalarıyla açıklanması kabil-i mümkün olamamaktadır. Bu itibarla pozitif bilim, varlığı bizim anladığımız cinsten fiziksel yönden karşılığı bulunmayan varlıkları hissiyatımıza hitap etmediği için kolayca inkâr edebilmektedir. Oysa varlıklar sadece özellikleri ispatlanabilir cinsten olanlarla sınırlı değildir. Bilinmeyen veya görülemeyen varlıkların kolayca inkâr edildiği Kur’ân’da şu şekilde ifade edilmektedir: “İşin gerçeği şu ki onlar, mahiyetini bilemedikleri ve henüz kendilerine yorumu yapılmamış olan şeyi yalanladılar. Onlardan öncekiler de işte böyle yalan saymışlardı.” (Yûnus 10/39.) Kısaca ifade etmek gerekirse varlıklar hakkındaki inancımız ya onların varlığı ya da yokluğu hakkındaki delillerle ortaya konabilir. Cinlerin yokluğu konusunda ispat edilmiş deliller henüz mevcut değilken onların varlığını kabul etmekten başka bir alternatif bir görüş kalmamaktadır. Öte yandan

²⁴ Geniş bilgi için bk. Mustafa Tunçer, *Kur’ân’da Cin ve Şeytan* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015), 43.

²⁵ Süleyman Ateş, *İnsan ve İnsanüstü Ruh Melek Cin İnsan* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1985), 14.

²⁶ Muhammed Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, çev. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 2002), 1335.

şunu da ifade etmek gerekir ki, melek ve cin gibi soyut varlıkların varlığı meselesi büyük ölçüde inançla ilgili bir konudur.

3. Kur'ân'da Cinler

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de cinlerin varlığı çok açık bir şekilde bize bildirilmekte ve belli ölçülerde hususiyetleri tarif edilmektedir. Bu hususiyetlerden bazıları; onların ateşten yaratılıp,²⁷ dünyada yaşadıkları,²⁸ göz, kulak ve kalp sahibi oldukları,²⁹ insanlara nazaran daha güçlü olup Hz. Süleyman'ın yanında büyük heykeller, kazanlar ve mabetler yaptıkları,³⁰ hızlı hareket edebildikleri,³¹ geleceğin bilgisini (gayb) bilemedikleri,³² insanlar gibi fani oldukları,³³ zaman zaman göklerden haber çalmaya çalıştıkları ancak sürekli ateş kıvılcımları ile kovuldukları,³⁴ insanları gördükleri ama insanların onları göremedikleri³⁵ şeklindedir. Yine Kur'ân'da cinlerin insanlar gibi dinî anlamda sorumlu varlıklar olduğuna,³⁶ Hz. Peygamber'den Kur'ân dinlediklerine,³⁷ içlerinden kiminin inandığı kiminin de inanmadığına³⁸ temas edilmektedir.

Kur'ân'da cinlerin iblis ve şeytanlarla aynı türden varlık olduklarına³⁹ dikkat çekilmiştir. "Cin"⁴⁰ kavramı Kur'ân'da türevleriyle beraber 50 ayette, "İblis"⁴¹ ve "şeytan"⁴² kavramı da toplam 99 ayette zikredilmiştir.

Kur'ân'ın verdiği bilgilere göre aslında bir cin olan⁴³ ve isyanı yüzünden küfre girip kıyamete kadar insanları doğru yoldan saptırmak üzere kendisine zaman tanınan İblis ile onun görevini üstlenecek nesline şeytan denmektedir. Allah'a karşı gelme veya isyan etme gibi büyük bir yanlış düşen ve iman etme konusunda hiçbir nasibi bulunmayan şeytan, her fırsatta insana karşı düşmanlığını göstermektedir. Bu konuya dair Kur'ân'daki ilgili ayetlerin genel muhtevasına bakıldığında Yaratıcı tarafından şeytanın; kötülüğün temsilcisi ve tahrikçisi olarak planlandığı

27 er-Rahmân 55/15; el-Hicr 15/27.

28 er-Rahmân 55/33.

29 el-A'râf 7/179.

30 Sâd 38/37-38; el-Enbiyâ 21/82; es-Sebe' 34/13.

31 en-Neml 27/39.

32 es-Sebe' 34/14; en-Nahl 16/77.

33 er-Rahmân 55/26.

34 es-Saffât 37/6-10; el-Hicr 15/16-18; el-Cin 72/8-10.

35 el-A'râf 7/27.

36 ez-Zâriyât 51/56.

37 el-Ahkâf 46/29-32. Ayrıca bk. el-Cin 72/1-15.

38 el-Cin 72/12-13.

39 el-Kehf 18/50; el-Mâide 5/60; es-Sebe' 34/12; el-Cin 72/8-9; es-Saffât 37/8; el-Hicr 15/17; el-Bakara 2/34-36; el-A'râf 7/27.

40 Muhammed Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm* (Kahire: Dârü'l-Hadîs, 1408/1988), 228-230.

41 Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehres*, 170.

42 Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehres*, 485-486.

43 el-Kehf 18/50.

anlaşılmaktadır. Kur'ân'daki bazı ayetlerde şeytanın üstlendiği rolü bazı insanların da oynayabileceği⁴⁴ belirtilmektedir.

Şeytanın hakiki bir varlığa ve bedene sahip olup olmamasına ilişkin değişik görüşler ileri sürülmüştür. Onun cin grubundan olduğunu⁴⁵ ve yaratılış maddesini (ateş) beyan eden ayet ve hadisleri⁴⁶ temel alan Kelâm ve Tefsir âlimleri, şeytana ait özgün bir beden bulduğu görüşündedirler. Mu'tezile Kelamcıları da bedensiz hayatı mümkün görmediklerinden ve şeytanı kendilerine tevdi edilen görevleri icra edebilmesi için bir bedene sahip olması gerektiğini ifade etmektedirler. Ebû Ubeyde (ö. 18/639), Mamer b. Müsenna (ö. 209/824?), İbn Sina (ö. 428/1037), Muhammed Esed (ö. 1992) gibi bazı âlimler ise şeytanın bir bedeni olmayıp mücerred nefisten (ruhanî cevher) ibaret olduğunu belirtmektedirler.⁴⁷ Oysa Kur'ân ve sünnetin açık ifadeleriyle nesnel gerçeklikleri açık bir şekilde ortaya konmuş şeytanı, insanda kendisini hissettiren etkin bir güç olgusu,⁴⁸ kötülüğün bir sıfatı, imgesi⁴⁹ veya kötülüğün kişiselleştirilmiş sembolü olarak tasavvur etmek, açık bir gerçekliğin saptırılması,⁵⁰ Kur'ân'da kendisine biçilen rolleri ifade eden onca ayetin hükümsüz kılınması veya te'vil edilmesi anlamına gelecektir. Burada Kur'ân ve sünnetin, cinin yapısına dair tasvirlerini göz önünde bulundurarak onun nesnel gerçekliğini kabul etmek en doğru yol olacaktır. Aksine onu sembolik bir yapıda tasavvur etmeye yönelik çabalar ise aslında çok daha zor ve beyhude bir çalışmadır. Bu itibarla dostları⁵¹ yandaşları, ordusu⁵² zürriyeti⁵³ bulunan şeytanı nev-i şahsına münhasır bir varlık olarak görmek en doğru görüş olsa gerektir.

Kur'ân'ın açık ifadesi ile İblis bir tür cindir.⁵⁴ Ancak bu konuda cinin dışında bir varlık olduğuna dair uzun tartışmalar kapsamında özellikle şeytan veya İblis'in meleklerden olduğu iddia edilmektedir.⁵⁵ Bu iddiayı savunanların tek dayanak noktası meleklerle Âdem'e secde etme emri verildiğinde, İblis'ten ona secde etmesinin istenmesidir.⁵⁶ Oysa bu iddianın doğru olma ihtimali çok uzaktır. Zira meleklerin Allah'ın emrine karşı gelememeleri⁵⁷, İblis veya şeytanın ateşten yaratılmasına⁵⁸ karşılık meleklerin nurdan⁵⁹ yaratılmış olması; meleklerle şeytanın

44 Bk. el-Bakara 2/14; el-En'âm 6/112; en-Nâs 114/6.

45 el-Kehf 18/50.

46 Bu gibi örnekler için bk. el-A'râf, 7/12; el-Hicr, 15/27; Müslim, "Zühd", 60.

47 İlyas Çelebi, "Şeytan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 39/100.

48 Jeffery Burton Russel, *Şeytan, Antikiteden İlkel Hıristiyanlığa Kötülük*, çev. Nuri Plümer (İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1999), 33.

49 Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Furuku'l-lüğeviyye* (Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000), 309.

50 Tunçer, *Kur'ân'da Cin ve Şeytan*, 172-173.

51 en-Nisâ 4/76; el-En'âm 6/121.

52 el-A'râf 7/27.

53 el-Kehf 18/50.

54 "O cinlerdendi, rabbinin emrinden dışarı çıktı..." el-Kehf 18/50.

55 Bk. Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire: Dârü'l-Kâtibi'l-Arabiyye, 1967), 1/294; Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beyrut: Mektebetü'l-Ma'ârif, 1966), 1/73; Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan İnancı ve Anlayışı*, 94.

56 el-Bakara 2/34.

57 et-Tahrîm 66/6.

58 el-Hicr 15/27; er-Rahmân 55/15; el-A'râf 7/12; Sâd 38/76.

aynı tür varlıklar olmadığını, İblisin de cin türünden bir varlık olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.⁶⁰

4. Cinlerin Özgün Varlıklarına Dair Aykırı Bazı Görüşler

İnsanların dini tutum ve davranışları kişiden kişiye nasıl farklılık arz ediyorsa, metafizik varlıklar olan cinlerin varlığına olan inanç da insanlar arasında değişiklik arz etmektedir. Kimi insanlar cinlerin bu âlemde özgün bir yapıda olmadıklarını, başka varlıkların bilinmeyen yönlerini tarif etmek için bu adın kullanıldığını –ki cin kelimesinin kökeninde örtülü olma anlamına izafeten cin denmiştir- savunmaya çalışmaktadırlar. Oysa İslâmî literatürdeki kaynakların tamamına yakını⁶¹ cinlerin varlığının bir hakikat, onların insanlara görünmeyen ama insanlardan bağımsız ve sorumlu varlıklar olduğu noktasında aynı fikirdedirler. Ancak bu literatür arasında cinleri gerçek varlıklarının dışında farklı varlıklar olarak gören az sayıda kaynaklar da vardır. Örneğin Şaban Ali Düzgün'ün “Çağdaş Dünyada Din ve Dindarlar” adlı eserinde Kur’ân’da bazı ayetlerde anlatılan cinlerin “savaş esirleri” ve “mahkûmlar”; Muhammed Esed’in “Kur’ân Mesajı Meal ve Tefsir” isimli kitabında “medeni olmayan, ıssız bölgelerde yaşayan insanlar”; Hayati Aydın’ın “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak” adlı makalesinde yukarıdaki tanımlara ek Hz. Peygamber’den Kur’ân dinleyen cinlerin “Yahudiler” olduğuna ilişkin tanımlamalar yapılmaktadır. Bu konuya dair görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

a. Kur’ân’da özellikle Hz. Süleyman’la (as) ilişkilendirilen cin ve şeytanların onun emrinde istihdam edildiklerinden söz edilirken, bu varlıkların aslında özgün yapıda varlık olmadıkları, aksine “*Cinlerden de rabbinin izniyle onun maiyetinde çalışanlar vardı. Onlardan kim buyruğumuzdan sapsa, ona yakıcı ateşin azabını tattırırız. Onlar Süleyman’a, isteğine göre yüksek ve görkemli binalar, heykeller, havuz gibi leğenler, yerinden kalkmaz kazanlar imal ederlerdi.*” (Sebe’ 34/12-13) ayetinde belirtilen cinlerin; hünerli ustalar,⁶² medeni olmayan, dağların tepelerinde ve insanların bulunmadığı alanlarda yaşayan insanlar,⁶³ savaş esirleri ve mahkûmlar⁶⁴ oldukları ifade edilmektedir. Bu ayetin devamında Hz. Süleyman’ın

⁵⁹ Müslim, “Zühd”, 61.

⁶⁰ Aydın, *İlahi Dinlerde Şeytan İnancı ve Anlayışı*, 94-97; Tunçer, *Kur’ân’da Cin ve Şeytan*, 180-181.

⁶¹ Bu eserlerden belli başlıları şunlardır: Muhammed eş-Şiblî’nin “*Akâmü’l-mercân fi ahkâmi’l-cân*”, Celâleddin es-Suyûtî’nin “*Lâktü’l-mercân fi ahkâmi’l-cân*”, Ömer Süleyman el-Eşkâr’ın “*Âlemü’l-cin ve ş-şeyâtîn*”, Riyaz Abdullah’ın “*el-Cin ve ş-şeyâtîn*”, Süleyman Ateş’in “*İnsan ve İnsanüstü*”, Ali Osman Ateş’in “*Kur’ân ve Hadislere Göre Cinler-Büyü*” adlı eserleridir. Kitap türü olan bu eserlerin dışında makale tarzında yazılan eserlerden de birkaçı şunlardır: İlyas Çelebi’nin “*Kur’ân-ı Kerim’de İnsan-Cin Münasebeti*” ve Adem Dölek’in “*Mikroplar Cinlerin Bir nevi mi? Bir Hadisle İlgili İki Yorumun Eleştirisi*”.

⁶² Bk. Hayati Aydın, “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/3 (2017), 1654.

⁶³ Bk. Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, 872; Şaban Ali Düzgün, *Seyyid Ahmed Han ve Entellektüel Modernizmi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1997), 103.

⁶⁴ Bk. Şaban Ali Düzgün, *Çağdaş Dünyada Din ve Dindarlar* (Ankara: Otto Yayınları, 2016), 249.

ölümünü cinlerin bilemediğine vurgu yapılırken burada geçen “cin” kelimesinin de “kâhin” anlamında kullanıldığına⁶⁵ temas edilmektedir.

b. Enbiyâ suresinde “*Şeytanlar (cinler) arasından da onun için dalgıçlık ve daha başka işler yapanlar vardı. Biz onları gözetim altında tutuyorduk.*” (el-Enbiyâ 21/82) ayetinde dile getirilen şeytanlardan kastın Hz. Süleyman için denizden inci çıkararak hünere dalgıçlar olduğu; oksijen tüplerinin bulunmadığı dönemde denize dalıp inci çıkarabilmenin büyük hünere gerektirdiği ve dolayısıyla bu işi becerebilenlere şeytan denmiş olduğu iddia edilmektedir.⁶⁶

c. Ahkâf⁶⁷ ve Cin⁶⁸ surelerinde bazı cinlerin Resûlullah’tan Kur’ân dinledikleri ve bu Kur’ân’ın Hz. Mûsâ’dan sonra indirilen, insanları doğru yola ulaştıran bir kitap olduğunu ifade ettiklerine dikkat çekilmektedir. Bazı kaynaklarda Kur’ân dinlemeye gelen bu cinlerin aslında tevhid inancına yakın Yahudiler⁶⁹, tanınmayan⁷⁰ veya vasıfsız işçiler topluluğu⁷¹ olduğu söylenmektedir.

d. A’râf suresinin “*Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmış olduk. Bunların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler.*” (el-A’râf 7/179) ayeti ile En’âm suresinin “*Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan ve bugünle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? ‘Kendi aleyhimize şahitlik ederiz’ derler; dünya hayatı onları aldatmış oldu ve (ahirette) kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.*” (el-En’âm 6/130) ayetinde geçen cin ifadelerinin benzer şekilde cinlerin reel varlıkları yerine Arapların tanımadığı yabancı insanlar olduğuna⁷² ilişkin iddialar da bulunmaktadır.

e. Bakara suresinin “*Faiz yiyenler ancak şeytanı çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların ‘Alım satım da ancak faiz gibidir’ demeleridir.*” (el-Bakara 2/275) ayeti ile A’râf suresinin “*Çünkü o (şeytan) ve yandaşları, sizin*

⁶⁵ Bk. Aydın, “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak”, 1659. Bu konuda en olumsuz görüşe sahip olanlardan birisi Hindistanlı tanınmış âlimlerden Seyyid Ahmed Han’dır (ö. 1898). Kendisini o kadar pozitivistin etkisine kaptırmıştı ki, beş duyu ile algılanamayan her şeyi neredeyse reddetme veya tevil etme yolunu tercih ediyordu. Ona göre şeytan insanın kötü tabiatına işaret eder. O, Kur’ân’da cin kelimesinin beş yerde “cânn”la aynı anlama geldiğini ve bunların kötülük, hastalık ve benzeri diğer olumsuzlukların yansımaları olduğunu, diğer ayetlerdeki ifadelerde ise Kur’ân’ın bu kavramı çöl, tepe ve ormanlarda yaşam mücadelesi veren yabani insanlara yönelik kullandığını ifade eder. Bk. Aziz Ahmed, *Hindistan ve Pakistan’da Modernizm ve İslâm*, çev. Ahmed Küskün (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1990), 59.

⁶⁶ Bk. Aydın, “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak”, 1668.

⁶⁷ el-Ahkâf 46/29-32.

⁶⁸ el-Cin 72/1-5.

⁶⁹ Bk. Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *Fethü’l-kadîr* (Kahire: Matba’atü İsâ el-Babî el-Halebî, 1964), 5/25; Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, 1196; Aydın, “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak”, 1656.

⁷⁰ Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, 1032, 1195.

⁷¹ Muhammed el-Behiy, *İnanç ve Amelde Kur’ânî Kavramlar*, çev. Ali Turgut (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1988), 144.

⁷² Bk. Esed, *Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir*, 1032, 1195; Aydın, “Dini Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak”, 1658.

onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler.” (el-A’râf 7/27) ayetinde geçen “şeytan” ifadesinin mikrop olduğu⁷³ ifade edilmektedir.

Kur’ân’da yer alan ayetler bağlamında cinleri asli varlıklarının dışında başka türlü varlıklara izafe etme, tevil etme veya tümünden reddetme şeklinde ortaya atılan bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Cinlerle ilgili bazı ayetler üzerinde elbette farklı yorumlar ve değerlendirmeler yapılabilir, ancak yaratılış maddeleri, görülememeleri başta olmak üzere Kur’ân’ın ilgili tüm ayetleri göz önünde bulundurulduğunda insanlardan tamamen farklı tabiatta ve “cin” diye adlandırılan varlıkların bulunduğu şüphe götürmez bir vakiydir. Gaybî varlıklar olmaları nedeniyle onlar hakkındaki bilgimiz sınırlıdır.

5. Amaç

Bu çalışmanın amacı yükseköğretimde din eğitimi alan öğrenciler ile din eğitimi almayanlar arasındaki cin algısının tespitini yapmaktır. Bu bağlamda cinlerin varlığı, Allah’a karşı sorumlu varlıklar olduğu, cin-insan iletişimi, cinlerin insan iradesine etkisinin olup olamayacağı konusunda, dini eğitimi alan ve din eğitimi almayan öğrencilerin görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

6. Yöntem

Bu araştırmada verileri elde etmek için model olarak nicel araştırmalarda kullanılan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde geçmiş bir tarih diliminde yaşanmış veya içinde bulunulan zaman diliminde yaşanmakta olan bir durum olduğu haliyle tespit edilmeye çalışılır.⁷⁴ Araştırmada veri toplamak amacıyla öğrencilere “Cin Algısı Ölçeği” çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Söz konusu veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır. Cin Algısı Ölçeği beşli likert tipte öğrencilerin cinler hakkındaki algılarını “bilgi, etkileşim ve varlık” boyutlarıyla tespit etmeye yarayan bir araçtır.

6.1. Hipotezler

6.1.1. Hipotez

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin fakülte, cinsiyet, yaş, ilk iki sınıf ve son iki sınıf (ön eğitim ve son eğitim)⁷⁵ gibi demografik özelliklerine göre cinlerle ilgili ne tür bilgiye sahip olduklarını ortaya çıkarmak ve gruplar arasındaki bilgi farklılıklarını analiz etmektir. Buna göre;

-Cinlerin bilgi boyutu

⁷³ Bk. Muhammed Reşid Rızâ, *et-Tefsîrü'l-menâr* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, ts.), 3/95-96, 7/366-368, 526-527; Ali Osman Ateş, *Kur'ân ve Hadislerle Göre Cinler-Büyü* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1995), 102-103.

⁷⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2018), 108-109.

⁷⁵ Ön eğitim, fakülte öğrencilerinin 1 ve 2. sınıfları; son eğitim, fakülte öğrencilerinin 3. ve 4. sınıfları için kullanılmaktadır.

-Cinlerin varlık boyutu

-Cinlerin etkileşim boyutu hususlarında lehte ve aleyhte çıkabilecek nispi frekans farklılıklarının derinlemesine yorumu yapılacaktır. Bu bağlamda temel hipotezimiz şudur:

Üniversite öğrencileri arasında cinlerin varlığını kabul etmeyenlere göre kabul edenlerin oranı yüksektir.

6.1.2. Alt hipotezler

a. Üniversite aşamasında din eğitimi gören öğrencilerle din eğitimi görmeyen öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda fark vardır.

b. Üniversitede ön eğitim aşamasında olan öğrenciler ile son eğitim aşamasında olan öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda son eğitimde olanların lehine fark vardır.

c. Üniversite eğitimi aşamasında kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda fark vardır.

d. Üniversite eğitimi aşamasında yaşı küçük olan öğrenciler ile yaşı büyük olan öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda büyüklerin lehine fark vardır.

6.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Giresun Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise Giresun Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi ile yine aynı üniversiteye bağlı Eğitim Fakültesinde eğitim alan toplam 494 kişiden oluşmaktadır. Bu öğrencilerden 343'ü İslâmî İlimler Fakültesi, 151'i Eğitim Fakültesi öğrencisi olup gönüllülük esasına dayalı olarak kartopu örneklem tekniği ile çalışmaya katılmışlardır.⁷⁶

6.3. Ölçme Aracı

Öğrencilerden cin algısına dair veri toplamak amacıyla Özasma tarafından geliştirilen "Cin Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek bireylerin cinlere yönelik algılarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte üç boyut bulunmaktadır. Bu boyutlar "bilgi, etkileşim ve varlık" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin madde sayısı 14'tür. Bilgi boyutunda yer alan 5 madde, cinlerin gerçek ve sorumluluk sahibi bir varlık olup olmamaları ile ilgilidir. Etkileşim boyutunda yer alan 7 madde, cin-insan etkileşimi ile alakalıdır. Varlık boyutunda yer alan 2 madde ise cinlerin ne tür bir varlık olduklarını tespiti yöneliktir.

⁷⁶ Kartopu örnekleme tekniği ile araştırmacı örnekleme uygun birkaç kişi üzerinden diğer kişilere de ulaşarak yeterli sayıda kişiye ulaşmaya kadar bilgi toplar. Bk. Erdal Aksoy, Sümeyye Dülger, Ayşe Köksal, "Bilimsel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Varsayım ve Değişken", *Bilimsel Araştırma Süreçleri El Kitabı*, ed. Özcan Güngör (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 152.

Ölçek beşli likert tipte hazırlanmış olup maddelerinin puanlaması “Kesinlikle Katılmıyorum” 1 puan, “Katılmıyorum” 2 puan, “Kısmen Katılıyorum” 3 puan, “Katılıyorum” 4 puan, “Kesinlikle Katılıyorum” 5 puan şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 70 iken en düşük puan 14’tür.⁷⁷

6.4. Verilerin Analizi

Ölçekten elde edilen verilerin analizi için spss 23,0 paket programı kullanılmıştır. Çevrimiçi doldurulan ölçek formları spss programına yüklenmiş ve analize uygunluk açısından normallik dağılımına uygunluğu incelenmiştir. Normallik dağılımını karşıladığı tespit edildikten sonra parametrik testlere uygunluğu görülmüş ve elde edilen veriler güvenilirlik analizi, frekans analizi ve bağımsız örneklem t-testine tabi tutulmuştur.

6.5. Normallik Analizi Sonucu

Normallik testi istatistiksel araştırmalarda verilere parametrik veya non-parametrik testlerden hangilerinin uygulanabileceğine karar vermeye yarar. Araştırmada kullanılan ‘Cin Algısı Ölçeği’nin “bilgi” boyutundaki ifadelerin almış olduğu çarpıklık değeri “-1,620,-,717”, basıklık değeri “,735-1,400”; “etkileşim” boyutundaki ifadelerin almış olduğu çarpıklık değeri “,857,-,717”, basıklık değeri “1,714-1,400”; “varlık” boyutundaki ifadelerin almış olduğu çarpıklık değeri “237-,247”, basıklık değeri “1,986-,490” şeklinde ve -2.0 ve +2.0 aralığını yansıtır ölçüde olduğu için ölçek veri setinin normal dağılımı karşıladığını söyleyebiliriz. Darren George ve Paul Mallery, -2.0 ve +2.0 aralığındaki basıklık ve çarpıklık değerlerinin kabul edilebilir olduğunu ifade etmişlerdir.⁷⁸

6.6. Ölçeğin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirliliğini test etmek amacıyla cronbach alpha katsayısına bakılmıştır. Araştırmada ölçeğin boyutları için alpha katsayısı bilgi boyutunda “,827”, etkileşim boyutunda “,833”, varlık boyutunda “,709” ve genel boyutta “,755” olarak tespit edilmiştir. Bu değerler güvenilirlik için kabul edilebilir aralıkları ifade etmektedir.⁷⁹

7. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan bireylerin yaş, cinsiyet, fakülte, sınıf gibi demografik özellikleri ve bu özelliklerle bağlantılı analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

⁷⁷ Halil İbrahim Özasma, “Cin Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1, 2020, 627-644.

⁷⁸ Darren George & Paul Mallery, *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) (Boston: Pearson, 2010).

⁷⁹ Şener Büyüköztürk, *Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Yayınları, 2008), 171.

Tablo 1. Fakültelere Göre Katılımcı Sayısı

Fakülte	Sayı (N)	% Yüzde
1. İslâmî İlimler	343	69,4
2. Eğitim	151	30,6
Toplam	494	100

Tablo 1’de yer aldığı şekliyle araştırmaya katılan toplam kişi sayısı 494’tür. İslâmî İlimler Fakültesinden katılan kişi sayısı 343, Eğitim Fakültesinden katılan kişi sayısı ise 151’dir.

Tablo 2. Fakülte Sınıflarına Göre Dağılım

Sınıf	Sayı (N)	% Yüzde
1. Ön Eğitim	191	38,7
2. Son Eğitim	303	61,3
Toplam	494	100

Tablo 2’de yer aldığı şekliyle katılımcılardan 191 kişi ön eğitim dediğimiz 1 ve 2. sınıflardan, 303 kişi ise son eğitim dediğimiz 3 ve 4. sınıflardan araştırmaya dâhil olmuşlardır.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Sayı (N)	% Yüzde
1. Erkek	170	34,4
2. Kadın	324	65,6
Toplam	494	100

Tablo 3’te yer aldığı şekliyle katılımcıların 170’i erkek, 324’ü kadındır.

Tablo 4. Yaşa Göre Dağılım

Yaş	Sayı (N)	% Yüzde
1. 20 ve altı yaş	74	15,0
2. 21-28 yaş	419	85,0
Toplam	494	100

Tablo 4’te görüldüğü gibi araştırmaya katılanlardan 74 kişi 20 ve altı yaş grubunda (ön yetişkinlik) yer alırken, 419 kişi 21-28 yaş grubunda (ilk yetişkinliğin baş dönemi) bulunmaktadır.

7.1. Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Cin Algısı

Bu başlık altında İslâmî İlimler Fakültesi öğrencileri ile Eğitim Fakültesi öğrencilerinin “Cin Algısı Ölçeği”nde yer alan bilgi, etkileşim ve varlık boyutlarından almış oldukları ortalamalar karşılaştırılıp analiz edilmektedir. Cinlere dair fakülte öğrencileri arasında algı farklılığını belirlemek gayesiyle öğrencilerden elde edilen veriler bağımsız örneklem t-testine tabi tutulmuştur.

(Boyutlar)	Fakülte	N	X	Ss	T	F	P
Bilgi	İslâmî İlimler	343	22,4	2,70	5,787	26,0	,000
	Eğitim	151	20,2	4,30			
Etkileşim	İslâmî İlimler	343	19,8	6,01	-3,064	,616	,433
	Eğitim	151	21,6	6,44			
Varlık	İslâmî İlimler	343	6,0	2,59	5,234	,175	,676
	Eğitim	151	4,7	2,46			
Genel	İslâmî İlimler	343	48,3	7,40	1,942	9,44	,002
	Eğitim	151	46,7	9,31			

Tablo 5’te bulunan t-testi sonuçlarına göre bilgi boyutu ve genel boyut açısından fakülteler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bilgi boyutunda İslâmî İlimler Fakültesi öğrencilerinin aldığı ortalamalar “ $x= 22,4$ ” ile Eğitim Fakültesi öğrencilerinin aldığı ortalamalar “ $x= 20,2$ ” arasında İslâmî İlimler Fakültesi öğrencileri lehine istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık oluşmuştur ($t= 5,787$, $p< ,05$). Buna göre Eğitim Fakültesi öğrencilerine göre İslâmî İlimler Fakültesi öğrencileri cinleri gerçek yapıda ve sorumluluk sahibi varlıklar olarak kabul ediyor görünmektedir. Etkileşim boyutunda Eğitim Fakültesi öğrencilerinin aldığı ortalamalar ($x= 21,6$), İslâmî İlimler Fakültesi öğrencilerinin aldıkları ortalamadan ($x= 19,8$) fazla olmasına rağmen istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu sonuca göre cin-insan iletişimi ve cinlerin insan iradesine etkisi ile alakalı iki grubun algılarında benzerlik görünmektedir. Varlık boyutunda ise İslâmî İlimler Fakültesi öğrencilerinin aldıkları ortalamalar ($x= 6,0$), Eğitim Fakültesi

öğrencilerinin aldıkları ortalamalardan (4,7) yüksek olmasına rağmen iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Buna göre cin ve şeytanın aynı türden varlık olduğu konusunda iki grubun algısı açısından kısmen benzerlik söz konusudur. Dolayısıyla bizim “Üniversite aşamasında din eğitimi gören öğrencilerle din eğitimi görmeyen öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda fark vardır”, şeklindeki hipotezimiz genel olarak doğrulanmaktadır.

Genel boyutta da İslâmî İlimler Fakültesi öğrencilerinin aldığı ortalamalar ($x= 48,3$) ile Eğitim Fakültesi öğrencilerinin aldığı ortalamalar ($x= 46,7$) arasında İslâmî İlimler Fakültesi öğrencileri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık meydana geldiği görülmektedir ($t= 1,942, p< .05$). Buna göre İslâmî İlimler Fakültesi öğrencileri cinleri gerçek ve sorumluluk sahibi, insanlarla etkileşimlerinin mümkün olduğu, insan iradesine etkide bulunabilen varlıklar olduğu ve cin ile şeytanın aynı varlık kategorisinde yer aldığı konusunda Eğitim Fakültesi öğrencilerine göre anlamlı sayılabilecek bir farklılık ortaya koymaktadır. Turgay Şirin’in “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnançın Psiko-Sosyal Boyutları” adlı çalışmasında 217 kişi örneklem üzerinde yaptığı araştırmada da cinlerin varlığına inananların oranı (% 88) oldukça yüksek çıkmış olup inanmayanların oranı % 7.8, kararsız kalanların oranı ise % 4.1 oranında kalmıştır. Aynı çalışmada Şirin, din eğitimi alan öğrencilerin, din eğitimi almayan öğrencilere kıyasla cinlerin varlığı konusunda daha yüksek kabulün olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla bizim çalışmada görülen analiz sonuçları ile Şirin’in bu alanda yaptığı çalışmada ortaya çıkan analiz sonuçları paralellik arz etmektedir. Ayrıca Şirin’in çalışmasında din eğitimi alıp almama faktörüne göre yaptığı analiz sonucunda din eğitimi gören öğrencilerin din eğitimi görmeyen öğrencilere nazaran daha az büyü karşıtı veya cinlerin insanlara zarar veremeyeceği yönünde tutum sergiledikleri görülmüştür.⁸⁰

7.2. Sınıf Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Cin Algısı

Bu başlık altında öğrencilerin ön eğitim ve son eğitim döneminde yer alan öğrencilerin cin algısı ölçeği boyutlarında almış oldukları ortalamalar karşılaştırılıp analiz edilmektedir. Analiz için öğrencilerden elde veriler spss t-testine tabi tutulmuştur.

(Boyutlar)	Sınıf	N	X	Ss	T	F	P
Bilgi	Ön Eğitim	191	21,7	3,73	-,360	3,902	,049

⁸⁰ Turgay Şirin, “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnançın Psiko-Sosyal Boyutları”, *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları: Sempozyum*, ed. Sami Erdem, (İstanbul: MÜİFV. Yayınları, 2009), 661. Arslan’ın Çorum ilinde 327 kişi üzerinde yaptığı araştırmada cin-insan etkileşimi boyutunda cinin insana zarar vereceğine inananların oranı %82, “okunmuş suyun kendilerine şifa olacağına” inananların oranı da %77.6 gibi yüksek düzeyde çıkmıştır. (Bk. Mustafa Arslan, *Türk Popüler Dindarlığı Çorum Örneği* (İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2004), 331-333.)

	Son Eğitim	303	21,8	3,21			
Etkileşim	Ön Eğitim	191	19,1	6,36	-3,501	,209	,648
	Son Eğitim	303	21,1	5,97			
Varlık	Ön Eğitim	191	5,58	2,42	-,620	6,356	,012
	Son Eğitim	303	5,73	2,74			
Genel	Ön Eğitim	191	46,4	8,15	-3,042	,205	,651
	Son Eğitim	303	48,7	7,89			

Tablo 5.1’de ön eğitim okuyan öğrenciler ile son eğitim döneminde okuyan öğrenciler arasında cinler konusundaki algı farklılığını tespit için yapılan t-testi sonucu yer almaktadır. Tablo 1’deki verilere göre bilgi boyutunda ön eğitim alanların ortalamaları ($x= 21,7$) ile son eğitim aşamasındaki öğrencilerin ortalamaları ($x= 21,8$) arasında son eğitim aşamasında olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşmuştur ($t= -,360$, $p< ,05$). Bu sonuca göre son eğitim kategorisinde yer alanlar cinleri gerçek ve sorumluluk sahibi varlıklar olarak değerlendiriyor görünmektedir. Etkileşim boyutunda son eğitim kategorisinde yer alanların ortalamaları (21,1), ön eğitim döneminde yer alanların ortalamalarından ($x= 19,1$) yüksek olduğu halde iki grup arasında belirgin bir farklılık oluşmamıştır. Buna göre cin-insan etkileşimi ve cinlerin insan iradesine etkide bulunabilmesi konusunda iki grubun algılarında benzerlik görünmektedir. Varlık boyutunda da ön eğitim alanların ortalamaları ($x= 5,58$) ile son eğitim almakta olanların ortalamaları ($x= 5,73$) arasında son eğitim almakta olanların lehine istatistiki yönden anlamlı bir farklılık oluşmuştur ($t= -,620$, $p< ,05$). Bu sonuç bu grubun diğer gruba kıyasla cinleri varlık olarak şeytanla aynı kategori içinde değerlendirme konusunda daha yüksek bir kabule sahip olduğunu gösteriyor. Genel boyutta son eğitim aşamasında olan öğrencilerin aldıkları ortalamalar ($x= 48,7$), ön eğitim kategorisindekilerin aldıkları ortalamalardan ($x= 46,4$) yüksek oldu halde iki grup arasında istatistiki yönden anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Buna göre sınıflar arasında cin algısı yönünden ölçeğin genelinde benzerlik görünmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlara göre bizim “Üniversitede ön eğitim aşamasında olan öğrenciler ile son eğitim aşamasında olan öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda son eğitimde olanların lehine fark vardır” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmış olmaktadır.

Tabloda ortaya çıkan sonuçlara göre eğitim kademesi düşük ve yüksek iki grup arasında iki boyutta anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Şirin’in çalışmasında ise farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Şirin’in 217 denek üzerinde yaptığı anket araştırmasında eğitim seviyesi yüksek olanların, cincilerin hastalıkları iyileştirebileceği kanaatinde olma oranı düşük olarak çıkmıştır. Cincilerin

hastalıkları iyileştirebileceğine olan inanç en yüksek “okur-yazar” olanlarda çıkarken en düşük oran lise seviyesinde eğitim almış kişilerde görülmüştür.⁸¹

7.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Cin Algısı

Bu başlık altında öğrencilerin cinsiyetlerine göre cin algısı boyutlarında almış oldukları ortalamalar karşılaştırılıp t-testi sonucuna göre analiz edilmektedir.

(Boyutlar)	Cinsiyet	N	X	Ss	T	F	P
Bilgi	Erkek	170	22,4	2,97	3,188	5,088	,025
	Kadın	324	21,4	3,59			
Etkileşim	Erkek	170	19,8	6,30	-1,358	,287	,592
	Kadın	324	20,6	6,13			
Varlık	Erkek	170	5,44	2,63	-1,442	,512	,475
	Kadın	324	5,79	2,61			
Genel	Erkek	170	47,7	7,74	-,246	,273	,602
	Kadın	324	47,9	8,23			

Tablo 5.2’de yer alan sonuçlara göre cinsiyetler arasında sadece bilgi boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre bilgi boyutunda erkeklerin aldığı ortalamalar ($x= 22,4$) ile kadınların aldığı ortalamalar ($x= 21,4$) arasında erkeklerin lehine istatistiksel yönden belirgin bir farklılık oluşmuştur ($t= 3,188$, $p< ,05$). Buna göre erkekler cinleri gerçek ve sorumluluk sahibi varlıklar olarak kabul ediyor görünmektedir. Etkileşim boyutunda kadınların aldıkları ortalamalar ($x= 20,6$), erkeklerin aldığı ortalamalardan ($x= 19,8$) yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Buna göre cin-insan etkileşimi ve cinlerin insan iradesine etkisi noktasında iki grubun algılarında benzerlik söz konusudur. Varlık boyutunda kız öğrencilerin aldıkları ortalamalar ($x= 5,79$), erkek öğrencilerin aldıkları ortalamalara ($x= 5,44$) çok yakın görünmektedir. Buna göre cinsiyet açısından iki grubun cin ve şeytanın aynı türden varlıklar olması konusundaki algılarında benzerlik görünmektedir. Tabloya yansıyan bu ortalamalar

⁸¹ Şirin, “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları”, 666. Günay’ın 1977 yılında Erzurum ilinde 622 örneklem üzerinde yaptığı araştırmada eğitim değişkeni açısından üniversite eğitimi alanlarda fal ve büyüye inananların oranı oldukça düşük (%2) çıkarken okuma-yazma bilmeyenlerde bu oran çok yüksek (%89) seviyede tespit edilmiştir. (Bk. Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat* (İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yayınları, 1999), 234.)

ile bizim “Üniversite eğitimi aşamasında kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda fark vardır” şeklindeki hipotezimiz kısmen doğrulanmış olmaktadır.

Çalışmamızda cinsiyet açısından kız ve erkek öğrenciler arasında cinlerin bilgi, varlık ve etkileşim boyutunda büyük oranda farklılık oluşmazken, Turgay Şirin’in çalışmasında ise cinler, büyü, muska ve cincilikle ilgili kanaatleri üzerinde kadınların erkeklere oranla anlamlı fark oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca aynı araştırmada denekler arasında cin ve şeytanlarla büyük ölçüde bağlantısı olduğu düşünülen büyü ve büyü yaptırma açısından, denekler arasında ortaya çıkan bulgularda kadınlarla erkekler arasında örnekleme katılanların cinsiyetleriyle muska yaptırma arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymamaktadır.⁸²

7.4. Yaş Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Cin Algısı

Bu başlık altında yaş değişkenine göre öğrencilerin cin algısı ölçeği boyutlarında almış oldukları ortalamalar t-testi sonucuna göre analiz edilmektedir.

Tablo 5. 3. Yaş Aralıklarına Göre Algı Farklılığı (t-testi)							
(Boyutlar)	Yaş Aralıkları	N	X	Ss	T	F	P
Bilgi	20 ve altı yaş	74	20,2	4,46	3,291	12,872	,000
	21-28 arası yaş	419	22,0	3,13			
Etkileşim	20 ve altı yaş	74	19,1	5,81	-1,914	1,521	,218
	21-28 arası yaş	419	20,6	6,24			
Varlık	20 ve altı yaş	74	5,37	2,23	-1,233	,3,944	,048
	21-28 arası yaş	419	5,73	2,68			
Genel	20 ve altı yaş	74	44,7	7,50	-3,614	,856	,355
	21-28 arası yaş	419	48,4	8,04			

Tablo 5.3'teki t-testi sonuçlarına göre yaş açısından bilgi ve varlık boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre bilgi boyutunda

⁸² Şirin, “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnançın Psiko-Sosyal Boyutları”, 665. Köktaş’ın “Türkiye’de Dini Hayat” adlı çalışmasında ise daha farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin büyü yaptırma (kadın %0.4; erkek, %0.5), muska yazdırma (kadın, %13.9, erkek, %6.6) gibi konularda cinsiyet değişkeni açısından bulgulara bakıldığında kadınların oranı daha yüksek çıkmıştır. (Bk. M. Emin Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1993), 104.) Günay’ın araştırmasında da kadınlardan fal ve büyüye inananların oranı %63.6, erkeklerin oranı ise %30.9 olarak tespit edilmiştir. (Bk. Günay, *Dini Hayat*, 234.)

20 ve altı yaş grubunun aldığı ortalamalar ($x= 20,2$) ile 21-28 yaş grubunun aldığı ortalamalar ($x= 22,0$) arasında 21-28 yaş grubunda yer alanların lehine istatistiksel yönden belirgin bir farklılık gerçekleşmiştir ($t= 3,291, p< ,05$). Bu sonuca göre 21-28 yaş grubunda yer alan öğrenciler cinleri gerçek ve sorumluluk sahibi varlıklar olarak kabul ediyor görünmektedir. Benzer şekilde varlık boyutunda da 20 ve altı yaş grubunun aldığı ortalamalar ($x= 5,37$) ile 21-28 yaş grubunun aldığı ortalamalar ($x= 5,73$) arasında 21-28 yaş grubunda yer alanların lehine istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık oluşmuştur ($t= -1, 233, p< ,05$). Buna göre 21-28 yaş aralığında bulunan öğrenciler cinleri şeytanla aynı kategoride değerlendiriyor görünmektedir. Etkileşim boyutunda 21-28 yaş aralığındakilerin aldıkları ortalamalar ($x= 20,6$), 20 ve altı yaş grubundakilerin aldıkları ortalamalardan ($x= 19,1$) yüksek olmasına rağmen istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Buna göre cin-insan etkileşimi ve cinlerin insan iradesine etkisi noktasında iki yaş grubunun algıları açısından benzerlik görünmektedir. Genel boyutta da 21-28 yaş aralığındakilerin aldıkları ortalamalar ($x= 48,4$), 20 ve altı yaş grubundakilerin aldıkları ortalamalardan ($x= 44,7$) yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak belirgin bir farklılık gerçekleşmemiştir. Bu duruma göre iki yaş grubunun cinleri sorumlu varlıklar olarak kabul etme, cin-insan etkileşimi ve cinlerin insan iradesine etkisi ile cin ve şeytanın aynı türden varlık olup olmaması konusundaki algılarında benzerlik söz konusudur. Şu halde ortaya çıkan bu verilerle bizim “Üniversite eğitimi aşamasında yaşı küçük olan öğrenciler ile yaşı büyük olan öğrenciler arasında cinlerin varlığına inanç konusunda büyüklerin lehinde fark vardır” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Bu araştırmada yaş aralıklarına göre cinlerle ilgili üç farklı boyutta anlamlı farklar oluşmazken Şirin'in araştırmasında yaş arttıkça cinlerin varlığına olan inancın azalmış olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı araştırmada cincilere gitme konusunda ise büyük yaştakilerin küçük yaştakilere göre daha fazla gerçekleştiği görülmüştür. Yine benzer şekilde yaş arttıkça cincilerin hastalıkları iyileştirebileceğine ve cinciye gitmenin faydalı olduğuna olan inanç artmaktadır. Ayrıca muska yaptırma oranları bakımından da büyük yaştakilerin yaptırma oranlarının daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir.⁸³

Sonuç

Yaratılan canlılar arasında en gizemli olanların başında şüphesiz cinler gelmektedir. Bu varlıkların yaratılış maddeleri ve yapıları itibarıyla araştırılması ve incelenmesi en azından günümüz bilimsel gereçleriyle mümkün görünmemektedir. Somut olarak görüntülenme ihtimali bulunmayan bu varlıkların hem anatomik yapıları, hem özellikleri hem de yaşayış tarzları insanlar nezdinde hep merak

⁸³ Şirin, “Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları”, 665-666. Köktaş'ın araştırmasında yaş değişkenine göre büyü yaptırma verilerine bakıldığında ya çok az yaptırıldığı ya da yaşlar arasında oransal bir farkın oluşmadığı anlaşılmış; muska yazdırma konusunda ise en yüksek oranın 41-50 aralığında (%23), daha sonra 31-40 (%22) yaş aralığında gerçekleştiği görülmüştür. (Bk. Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*, 106.)

konusu olmuştur. Bu varlıklarla ilgili başta Kur'ân olmak üzere tüm kutsal metinlerde açık ve geniş bilgiler bulunması nedeniyle kimi insanlar bu varlıkların mevcudiyetine inanırken, kimi insanlar da müşahede altına alınamadıkları ve çıplak gözle görülemedikleri için onları inkâr etmekte, kimileri de orta bir yol bularak kelimenin kökeninde yer alan gizlilik anlamından yola çıkarak tanınmamış, yabancı insanlar olduklarına dair tevil yolunu tercih etmektedirler.

İnsanların duyu organlarıyla algılanması mümkün olmayan metafizik varlıklardan cinlerle ilgili üniversite öğrencilerinin cin algısı önem arz etmektedir. Bireylerin ilgili konudaki algılarını tespit etmek üzere hazırlanan bu makalede tespit edilen sonuçlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Din eğitimi almayan öğrencilere nazaran din eğitimi alan öğrencilerin; cinlerin varlığı, Allah'a karşı sorumlu varlıklar oldukları ve cinlerin insan iradesini etkileyebilme imkânına sahip olduklarını düşünenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir. Şüphesiz ki bu sonucun ortaya çıkmasında din eğitimi veren fakültelerin müfredatında yer alan Tefsir, Kelâm, Hadis gibi derslerin etkisinin olduğu düşünülebilir. Ayrıca bunun sebebi konusunda din eğitimi gören öğrencilerin din eğitimi almayan öğrencilere göre doğup büyüdüğü aile-çevresinin daha geniş kitabî ve ilmihal dini bilgiye, daha hassas dini düşünceye sahip oldukları öngörülebilir.

Etkileşim ve varlık boyutlarında din eğitimi alan öğrencilerle almayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Anlamlı farklılık oluşmamasının nedeni gerek orta öğretim gerekse lisans öğretiminde alınan ders müfredatında cin-insan etkileşimi ve cinlerin insan iradesine etkisi konusyla ilgili alan derslerinin olmaması veya özel bir alan eğitimine tabi tutulmaması, din eğitimi veren ve din eğitimi vermeyen fakülte öğrencilerinin sadece bu boyutta benzer bilgi ve düşünceye sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte ölçek genelindeki ortalamalarda görülen nispî yükseklik din eğitimi veren fakültelerin öğrencilerinin almış oldukları ders müfredatının din eğitimi vermeyen fakültelerin öğrencilerinin müfredatından farklı (Kur'ân merkezli) olmasıyla alakalı olduğu ifade edilebilir.

Cinsiyet açısından sonuçlar değerlendirildiğinde kadınlarla erkekler arasında cinlerin varlığı ve onların insanlar gibi dini anlamda sorumlu varlıklar olduğu konusundaki görüşe sahip olanların oranı erkek öğrencilerde daha yüksek olduğu görülürken, cin-insan etkileşimi ve cinlerin insanları etkileyebileceği konusundaki algı düzeyinin kız öğrencilerle erkekler arasında benzerlik olduğu anlaşılmıştır.

Eğitim seviyesi yükseldikçe cin inancının arttığı ancak cin-insan etkileşiminin mümkün olduğu ve cinlerin insanların iradesine tesir edebildiği noktasındaki görüşün değişmediği görülmüştür.

İnsanlarda yaş ilerledikçe cinlerin varlığını ve Allah'a karşı ibadet yapmakla yükümlü olduklarını kabul edenlerin oranı artmaktadır. Bu konuda alınan eğitim sayesinde bilgi, düşünce, idrak ve analiz yeteneğinin artmış olmasının etkili olduğu

söylenbilir. Ancak cin-insan etkileşimi ve cinlerin insanların iradeleri üzerinde değişikliğe neden olabileceklerine dair inanç açısından yaş farkının çok etkili olmadığı anlaşılmıştır.

Araştırmamız cinlerin varlığı, cin-insan etkileşimi gibi metafizik konuların Kur'ân, sahih sünnet ve kabul görmüş temel kaynaklardan bilgi almanın önemini ortaya koymuştur. Bu itibarla çevreden elde edilen doğruluğu test edilmemiş görüşlerin ve bazı kaynaklardaki sahih olmayan bilgilerin zarar verici etkilerinden korunmak için müfredat programlarında konuya ilişkin bir derse yer verilebilir.

Kaynakça

- Abdülbâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'ân'i'l-Kerîm*. Kahire: Dârül-Hadîs, 2. Basım, 1408/1988.
- Ahmed, Aziz. *Hindistan ve Pakistan'da Modernizm ve İslâm*. Çev. Ahmed Küskün. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1990.
- Aksoy, Erdal - Dülger, Sümeyye - Köksal, Ayşe. "Bilimsel Araştırmalarda Evren, Örneklem, Varsayım ve Değişken", *Bilimsel Araştırma Süreçleri El Kitabı*. Ed. Özcan Güngör, 137-168, Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- Arslan, Mustafa. *Türk Popüler Dindarlığı Çorum Örneği*. İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2004.
- Askerî, Ebû Hilâl. *el-Furuku'l-lüğeviyye*. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2000.
- Ateş, Ali Osman. *Kur'ân ve Hadislere Göre Cinler-Büyü*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1995.
- Ateş, Süleyman. *İnsan ve İnsanüstü Ruh Melek Cin İnsan*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2. Basım, 1985.
- Aydın, Mehmet. *İlahi Dinlerde Şeytan İnancı ve Anlayışı*. Konya: Palet Yayınları, 2018.
- Aydın, Hayati. "Dinî Kaynaklar ve Kültür Bağlamında Cinleri Anlamak", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. 21/3, 2017, 1623-1670.
- Behiy, Muhammed. *İnanç ve Amelde Kur'ânî Kavramlar*. Çev. Ali Turgut, İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1988.
- Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm. *el-Câmi'u's-sahîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Büyüköztürk, Şener. *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayınları, 2008.
- Cevherî, Ebû Mansûr İsmail b. Hammad. *es-Sihâh tâcü'l-lüğe ve shâhi'l-'arabiyye*. Thk. Ahmed Abdülgafur Atar. 7 Cilt. Beyrût: Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn, 2. Basım, 1979.
- Çelebi, İlyas. "Şeytan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2010. 39/100.
- Düzgün, Şaban Ali. *Çağdaş Dünyada Din ve Dindarlar*. Ankara: Otto Yayınları, 2016.
- Düzgün, Şaban Ali. *Seyyid Ahmed Han ve Entellektüel Modernizmi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı Meal-Tefsir*. Çev. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları, 5. Basım, 2002.
- Ebû Dâvûd, Abdullah b. Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî. *es-Sünen*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- George, Darren & Mallery, Paul. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson, 2010.
- Günay, Ünver Günay. *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı Yayınları, 1999.

- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 14 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Ma'ârif, 1966.
- İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrût: Dâru Lisâni'l-Arab, ts.
- İbn Teymiye, Takiyyuddin Ahmed b. Halim *Mecmû'u fetâvâ*. Cem ve tertib, Abdurrahman b. Muhammed el-Asimî. 36 Cilt. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1991.
- İsfahânî, er-Rağib. *Müfredâtu elfâzi'l-Kur'ân*. Thk. Safvân Adnan Dâvûdî, Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 3. Basım, 1423/2002.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2018.
- Kılavuz, A. Saim. "Cin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1988, 8/8-10.
- Kitab-ı Mukaddes*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2016.
- Köktaş, M. Emin. *Türkiye'de Dinî Hayat*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1993.
- Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kâtibi'l-Arabiyye, 1967.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-sahîh*. 3 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Özasma, Halil İbrahim. "Cin Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 7/1, (2020), 627-644.
- Reşid Rızâ, Muhammed. *et-Tefsîru'l-menâr*. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Russel, Jeffery Burton. *Şeytan, Antikiteden İlkel Hıristiyanlığa Kötülük*. Çev. Nuri Plümer, İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 1999.
- Şahin, M. Süreyya. "Cin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1988, 8/5-8.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali. *Fethü'l-kadîr*. 5 Cilt. Kahire: Matba'atü İsâ el-Babî el-Halebî, 1964.
- Şirin, Turgay. "Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları", *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları: Sempozyum*. Ed. Sami Erdem, 653-668, İstanbul: MÜİFV. Yayınları, 2009.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *el-Câmi'u's-sahîh*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Tunçer, Mustafa. *Kur'ân'da Cin ve Şeytan*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2. Basım, 2015.